

TỔ CHỨC KHÔNG GIAN PHÁT TRIỂN DU LỊCH LÀNG CỔ PHƯỚC TÍCH, HUYỆN PHONG ĐIỀN, TỈNH THỪA THIÊN HUẾ

Nguyễn Văn Tuyên^{a,*}, Nguyễn Thu Hương^a, Nguyễn Công Thiện^a, Đoàn Quyết Thắng^b

^a*Khoa Kiến trúc và Quy hoạch, Trường Đại học Xây dựng Hà Nội,
55 đường Giải Phóng, quận Hai Bà Trưng, Hà Nội, Việt Nam*

^b*Ban Quản lý làng cổ Phước Tích, Thị trấn Phong Điền, huyện Phong Điền, tỉnh Thừa Thiên Huế, Việt Nam*

Nhận ngày 24/8/2022, Sửa xong 26/10/2022, Chấp nhận đăng 27/10/2022

Tóm tắt

Làng cổ Phước Tích là làng di sản điển hình cho các thiết chế cộng cư nông thôn trên vùng đất Thừa Thiên Huế. Cho đến nay làng cổ Phước Tích còn khá nguyên vẹn những yếu tố đặc sắc cấu thành di sản, như nhà rường cổ và cũ, không gian cảnh quan làng quê thuần nhị, hệ thống đầy đủ các công trình tín ngưỡng, tâm linh, thương hiệu làng nghề gốm xưa, truyền thống khoa bảng, truyền thống quan hệ xã hội xóm giềng, ... Tuy có giá trị đậm đặc như vậy, nhưng việc phát triển du lịch làng cổ Phước Tích gặp nhiều khó khăn và hạn chế, hoạt động du lịch gắn với di sản vẫn còn ở dạng tiềm năng. Hệ không gian tổ chức hoạt động du lịch thiếu đồng bộ, manh mún, chưa đáp ứng nhu cầu phát triển du lịch. Bằng phương pháp phân tích tổng hợp, đánh giá hiện trạng và bản đồ, trên cơ sở lý thuyết mô hình Làng Di sản - Du lịch, bài báo đưa ra các giải pháp tổ chức không gian phát triển du lịch làng cổ Phước Tích. Kết quả nghiên cứu của bài báo là những nguyên tắc tổ chức không gian, đề xuất loại hình du lịch mới, giải pháp phân vùng không gian tổng thể phát triển du lịch và không gian du lịch mới, giải pháp kết nối du lịch làng cổ Phước Tích với khu vực bên ngoài.

Từ khoá: du lịch; tổ chức không gian; làng cổ Phước Tích; phân vùng; chức năng mới.

ORGANIZATION SPACE DEVELOPMENT OF PHUOC TICH ANCIENT VILLAGE, PHONG DIEN DISTRICT, THUA THIEN HUE PROVINCE

Abstract

Phuoc Tich is a heritage village whose site typically represents rurals in Thua Thien Hue province. So far, Phuoc Tich ancient village still exists completely intact with the unique elemental characteristics which have constituted the heritage, such as ancient and vintage houses, landscape area, religious works and constructions, spiritual works, ceramics and pottery village, tradition of education, traditional relationships in neighborhood. Nevertheless, despite its unique characteristics, the development of tourism in Phuoc Tich ancient village has been facing many difficulties and limitations and tourism activities along with heritage are quite potential. The spatial system of organizing tourism activities has been neither synchronized, nor capable of meeting the needs of tourism development. By using the method of synthesis analysis, assessment of the current site and map, based on the theory of tourism Heritage Village, the article proposes space organization solutions for tourism development of Phuoc Tich ancient village. The research results of the article are the principles of spatial organization, the proposal of a new type of tourism, the overall spatial zoning solutions of tourism development and the new tourism space, and the connection between village tourism solutions in Phuoc Tich ancient with the outside area.

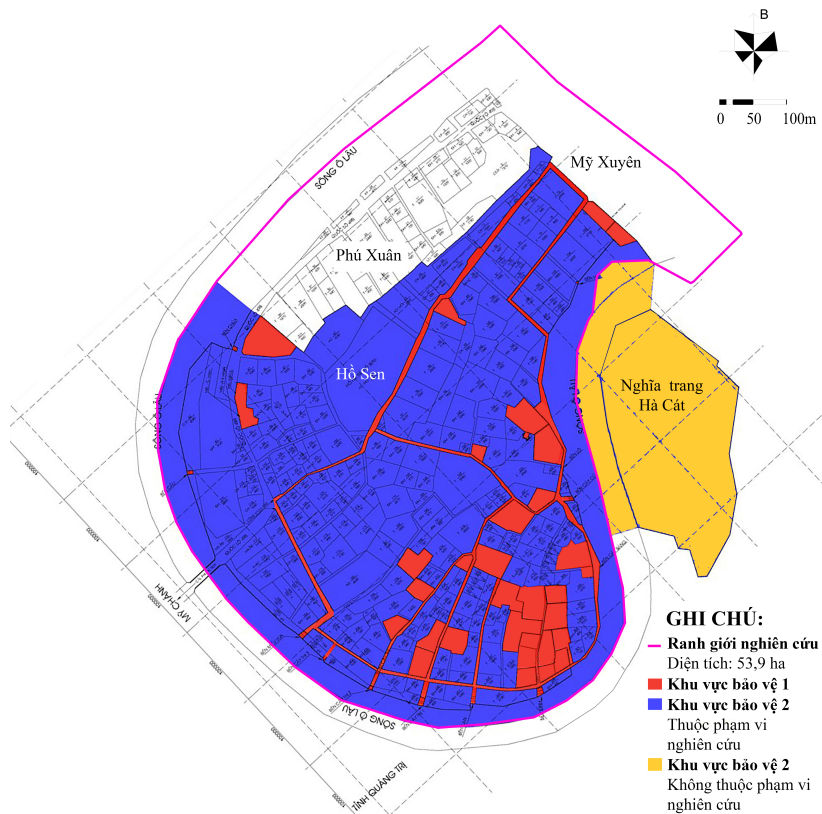
Keywords: tourism; organization space; Phuoc Tich ancient village, partition, new function.

[https://doi.org/10.31814/stce.huce\(nuce\)2022-16\(4V\)-14](https://doi.org/10.31814/stce.huce(nuce)2022-16(4V)-14) © 2022 Trường Đại học Xây dựng Hà Nội (ĐHXDHN)

*Tác giả đại diện. Địa chỉ e-mail: tuyennv@huce.edu.vn (Tuyên, N. V.)

1. Giới thiệu

Trong các di tích cấp Quốc gia tại tỉnh Thừa Thiên Huế đã được xếp hạng, làng cổ Phước Tích là di tích chứa đựng nhiều giá trị đặc biệt về môi trường, bao gồm môi trường cảnh quan tự nhiên và môi trường sinh thái nhân văn vùng Bắc Trung Bộ. Làng cổ Phước Tích là một trong năm làng cổ hiếm hoi trong cả nước được xếp hạng di tích cấp Quốc gia (tính đến tháng 10/2022) [1], còn lưu giữ nhiều giá trị về lịch sử văn hóa, trong mối quan hệ hài hòa giữa kiến trúc, con người và môi trường thiên nhiên [2]. Cấu trúc và tổ chức không gian làng cổ Phước Tích có thể được coi là điển hình cho mô hình cư trú nơi thôn quê người Việt ở vùng đất Bắc Trung Bộ [3]. Trong xu hướng phát triển du lịch, các làng cổ Phước Tích có sức hút đặc biệt với du khách trong nước cũng như quốc tế. Du lịch sẽ trở thành yếu tố then chốt thúc đẩy phát triển kinh tế làng cổ, phát triển tiếp nối từ mình, bảo tồn vốn liếng của quá khứ trong sự tiếp nối tự nhiên [4, 5]. Trong đó, tổ chức không gian du lịch là điều kiện để phát huy tối đa tiềm năng phát triển du lịch làng cổ. Văn hóa truyền thống là yếu tố cơ bản quyết định đến hình thái quy hoạch và kiến trúc làng truyền thống Việt Nam [6]. Chính vì vậy, việc nghiên cứu tổ chức không gian phát triển du lịch có ý nghĩa rất quan trọng đối với việc phát huy giá trị làng cổ Phước Tích.

Hình 1. Sơ đồ đối tượng, phạm vi nghiên cứu của bài báo [7]

Mục tiêu bài báo là đưa ra các giải pháp tổ chức không gian du lịch làng cổ Phước Tích theo mô hình lý thuyết làng Di sản – Du lịch. Quy mô diện tích nghiên cứu là 53,9 ha. Đối tượng nghiên cứu bao gồm 03 không gian sau: (i) Không gian thuộc khu vực bảo vệ 1: Bao gồm 10 di tích (đình chùa miếu, nhà thờ họ, lăng mộ), 11 địa điểm (lò gốm, Cồn Trềng và 09 bến thuyền), 26 ngôi nhà rường

cổ (trong đó có 12 ngôi nhà ruộng cổ có giá trị đặc biệt về kiến trúc nghệ thuật) và các đường làng, đường xóm); (ii) Không gian thuộc khu vực bảo vệ 2: Bao gồm toàn bộ phần đất còn lại của làng Phước Tích, một phần sông Ô Lâu chảy qua làng cổ Phước Tích (diện tích nghĩa trang Hà Cát và một phần mặt nước giáp nghĩa trang không đưa vào ranh giới nghiên cứu) [8]; (iii) Không gian nằm ngoài ranh giới khu vực bảo vệ di tích: Bao gồm làng Phú Xuân, một phần làng Mỹ Xuyên và đoạn sông Ô Lâu giáp làng Phú Xuân (xem hình 1).

Phạm vi nghiên cứu bao gồm 7 xóm và 1 làng thuộc xã Phong Phú, huyện Phong Điền với tổng dân số khoảng 375 người (năm 2021). Các giải pháp tổ chức không gian được bài báo đề xuất ở cấp độ cấu trúc quy hoạch (phân vùng và bố trí không gian chức năng mới). Phương pháp nghiên cứu được sử dụng chính là phương pháp phân tích tổng hợp, khảo sát hiện trạng và phương pháp chồng lớp bản đồ. Phương pháp phân tích tổng hợp sử dụng để hệ thống hóa các vấn đề lý thuyết và thực tiễn liên quan và vận dụng cho việc tổ chức không gian làng cổ Phước Tích. Phương pháp khảo sát hiện trạng được sử dụng để đánh giá thực trạng hoạt động du lịch và tổ chức không gian du lịch tại làng cổ Phước Tích. Phương pháp chồng lớp sơ đồ sử dụng để đưa ra giải pháp phân vùng không gian và đề xuất các không gian du lịch mới của làng cổ Phước Tích.

Mô hình lý thuyết làng Di sản – Du lịch đã được đề xuất trong cuốn sách “Quy hoạch và giữ gìn bản sắc văn hóa trong quy hoạch nông thôn mới vùng Đồng bằng sông Hồng” [9]. Mô hình làng Di sản – Du lịch là một mô hình tích hợp các yếu tố kinh tế, xã hội và không gian trong khu vực làng xã truyền thống, chuyển đổi toàn diện các chức năng của làng xã truyền thống hiện hữu. Mô hình được thiết lập dựa trên 3 tính chất là du lịch văn hóa, du lịch cộng đồng và du lịch nông nghiệp, dựa trên tiềm năng văn hóa của làng xã truyền thống. Mô hình được cấu thành từ các thành tố: Hoạt động du lịch gắn với các bộ sản phẩm du lịch, sự tham gia của cộng đồng, không gian hoạt động, quản lý và vận hành hoạt động du lịch [9].

Không gian cho hoạt động du lịch làng Di sản – Du lịch: Các không gian du lịch được lồng ghép trong không gian xã và điểm dân cư, bao gồm không gian cư trú của làng và không gian xung quanh làng. Chỉ lựa chọn khu vực không gian làng (thôn hoặc các thôn) giàu bản sắc văn hóa, có quy mô dưới 8000 người để làm du lịch, không nhất thiết làm trên địa bàn toàn xã [9]. Phạm vi nghiên cứu và dân số làng cổ Phước Tích là phù hợp để tổ chức không gian hoạt động du lịch theo mô hình làng Di sản – Du lịch.

Tổ chức không gian làng Di sản – Du lịch là sự kết hợp giữa cải tạo cảnh quan hiện tại với tái hiện cảnh quan làng trong lịch sử [10]. Khai thác tối đa các không gian hiện có và bổ sung không gian dịch vụ du lịch mới như trung tâm dịch vụ du lịch làng, không gian lưu trú cần thiết. Các không gian du lịch được thiết lập với chất lượng cao bao gồm: Cảnh quan lối vào làng, cổng làng, đình làng, chùa và miếu, ao làng và giếng làng, nhà cổ, đường làng, trung tâm trải nghiệm nông nghiệp (hoặc nghề), đồng ruộng ngoài làng (hoặc cảnh quan ngoài làng) [9].

2. Thực trạng phát triển du lịch làng cổ Phước Tích

Hiện nay tỉnh Thừa Thiên - Huế chọn Phước Tích là một trong những điểm tổ chức trong chuỗi hoạt động Festival Huế diễn ra vào các năm chẵn, đưa Phước Tích vào khai thác tua du lịch “Hương xưa làng cổ” [11]. Ban quản lý dự án là cơ quan quản lý trực tiếp hoạt động du lịch làng cổ Phước Tích [12]. Kể từ năm 2009 đến nay, làng cổ Phước Tích đã bắt đầu tổ chức các hoạt động phát triển du lịch nhằm khai thác những giá trị di tích [13]. Tuy nhiên, số lượng khách du lịch đến làng cổ Phước Tích rất thấp so với tiềm năng du lịch của làng cổ (xem Bảng 1).

Tuy nhiên, hoạt động du lịch tại làng cổ Phước Tích đang phát triển chậm so với tiềm năng du lịch của làng. Số lượng khách du lịch tăng khá ít theo năm, số khách lưu trú và mức chi tiêu của khách

Bảng 1. Lượng khách du lịch đến làng cổ Phước Tích giai đoạn 2018 – 2021 (Đơn vị: lượt người)
(nguồn: Ban quản lý làng cổ Phước Tích)

Năm	2018	2019	2020	2021
Khách nội địa	64.625	5.689	5.548	3.120
Khách quốc tế	2.730	955	0	0
Tổng	67.355	6.644	5.548	3.120

thấp. Doanh thu từ hoạt động du lịch làng cổ Phước Tích rất thấp so với tiềm năng du lịch của làng cổ (xem Bảng 2).

Bảng 2. Kết quả kinh doanh du lịch từ năm 2018 - 2021 tại làng cổ Phước Tích (Đơn vị: đồng)
(nguồn: Ban quản lý làng cổ Phước Tích)

Năm	2018	2019	2020	2021
Doanh thu	156.810.000	139.000.000	200.000.000	150.000.000

Các loại hình du lịch làng cổ Phước Tích khá đa dạng, đáp ứng được một phần nhu cầu khách du lịch trong và ngoài nước [14]. Các loại hình du lịch và không gian làng cổ chủ yếu tập trung tại khu vực bảo vệ 1 và một phần không gian khu vực 2 (xem Bảng 3), mà chưa khai thác hiệu quả không gian khu vực kề cận để phát triển du lịch (làng Phú Xuân, Mỹ Xuyên). Hoạt động du lịch mới giữ chân du khách trong một ngày, dẫn đến những hoạt động dịch vụ ăn uống và lưu trú khó phát triển. Hoạt động du lịch mới khai thác đơn lẻ mà chưa xây dựng chuỗi sản phẩm, lưu trú lâu hơn.

Bảng 3. Các loại hình dịch vụ du lịch từ hoạt động hiện có (nguồn: Ban quản lý làng cổ Phước Tích)

TT	Các loại hình dịch vụ	Không gian tổ chức	Vị trí
1	Dịch vụ tham quan	Đình, chùa, miếu, nhà rường (các nhà cổ loại 1)	Khu vực 1
2	Dịch vụ lưu trú (14 hộ).	Nhà cổ loại 1 và 2	Khu vực 1
3	Dịch vụ ẩm thực (7 điểm).	Trung tâm điều hành, nhà cổ loại 1 và 2	Khu vực 1
4	Dịch vụ xe đạp, xe điện.	Đường làng, đường xóm	Khu vực 1, 2
5	Dịch vụ quảng diễn nghề gốm (02 bàn xoay, 02 lò sập, 01 lò ngửa).	Lò gốm, xưởng gốm	Khu vực 1
6	Dịch vụ quảng diễn nghề bánh truyền thống (02 hộ).	Nhà cổ loại 1	Khu vực 1
7	Dịch vụ thả đèn hoa đăng và giao lưu văn nghệ (09 người).	Sông Ô Lâu, không gian ven sông	Khu vực 2
8	Dịch vụ thuyền thăm quan.	Sông Ô Lâu	Khu vực 2

3. Hiện trạng không gian tổ chức hoạt động phát triển du lịch

3.1. Hiện trạng không gian phát triển du lịch tại làng cổ Phước Tích

a. Trung tâm điều hành dịch vụ du lịch

Cụm ba công trình 1 tầng, có diện tích 0,12ha, nằm tại vị trí lõi vào làng, sát cầu Phước Tích và sông Ô Lâu. Bao gồm nhà trưng bày, nhà giải khát và nhà vệ sinh công cộng. Phía trước là sân để tập trung khách và điểm cho thuê xe đạp. Đây là công trình điểm điều phối các hoạt động du lịch của làng và cũng là nơi dừng chân nghỉ ngơi của du khách, có các dịch vụ đạt chuẩn và kết nối với internet. Công trình có quy mô nhỏ, thiếu bãi đỗ xe, không gian tổ chức sự kiện, ẩm thực quy mô lớn cho khách du lịch.

b. Công trình di tích gắn với hoạt động du lịch

Di tích: Các thiết chế tín ngưỡng hầu hết được sắp đặt dọc theo bờ sông Ô Lâu hoặc xen cài với nhà ở. Các không gian di tích như đình, chùa đã được tổ chức thành không gian trưng bày tranh và các hoạt động tín ngưỡng phục vụ khách du lịch. Tuy nhiên các ngôi miếu trong làng như miếu Quảng Tế, miếu Ông Cọp, miếu Đồi cũ, miếu Bà Liễu Hạnh, ... thiếu sự chăm sóc, nhiều ngôi miếu bị bỏ hoang đã ảnh hưởng đến cảnh quan du lịch chung của làng cổ.

Địa điểm: Hiện nay, tại xóm Lò, gần sông Ô Lâu còn một khu lò gốm, như một bảo tàng nhằm giới thiệu cho du khách về một thời huy hoàng của nghề gốm xưa [3]. Chín bến thuyền là những dấu ấn đặc trưng của làng cổ trong mối quan hệ chặt chẽ với cảnh quan dòng sông Ô Lâu. Nơi đây tổ chức lễ hội Hương xưa làng cổ và các hoạt động du lịch bằng thuyền. Bến Chùa đã bị mất cần phục hồi lại để phát huy tiềm năng du lịch gắn với sông Ô Lâu. Cồn Trèng vẫn bị bỏ hoang, chưa có khai thác hoạt động dịch vụ du lịch. Các không gian du lịch gắn với các địa điểm vẫn chưa phát huy hết tiềm năng, chưa thực sự hấp dẫn khách du lịch.

Nhà rường cổ: Công trình này nằm phân tán trong làng cổ và cách nhau bằng những hàng chè tàu. Ngôi nhà truyền thống có sự hòa hợp giữa kiến trúc và cảnh quan thiên nhiên. Ngôi nhà thường đặt trong khu vườn rộng, với nhiều cây trái đặc sản địa phương (như cây vả, mít, thanh trà, ...) [3]. Không gian cảnh quan nhà rường cổ được quan tâm và tổ chức hoạt động du lịch tham quan tương đối hiệu quả. Không gian các nhà rường cổ là điểm du lịch trọng tâm của làng cổ Phước Tích.

c. Hệ thống công trình lưu trú, ăn uống và vui chơi giải trí

Các dịch vụ này vẫn tổ chức tại công trình Trung tâm điều hành và một số nhà rường cổ loại 1. Trong khuôn viên ngôi nhà đã có xây mới các công trình phụ để phục vụ hoạt động lưu trú ở bên hông hoặc phía sau nhà chính. Không gian lưu trú bị giới hạn quy mô, chỉ từ 2-4 giường, không đáp ứng nhu cầu đoàn khách du lịch lớn.

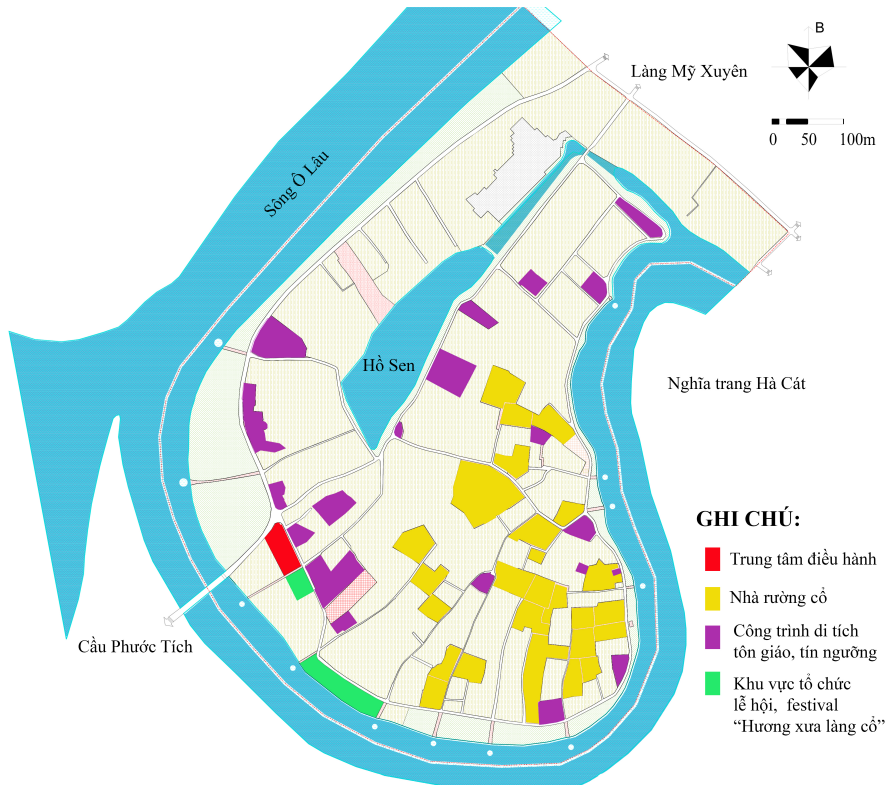
d. Hệ thống nhà vệ sinh công cộng

Trong làng cổ đã xây dựng các nhà vệ sinh công cộng để phục vụ hoạt động du lịch. Năm điểm vệ sinh công cộng đã được nắp biển chỉ dẫn, cụ thể như: Tại Trung tâm điều hành (sử dụng năm 2017) có thiết kế phù hợp, hoạt động tốt, có người phục vụ; Trong khuôn viên xưởng gốm (sử dụng năm 2018) có thiết kế hợp lý, hoạt động tốt; Trong trung tâm sinh hoạt cộng đồng và khu vực lò gốm đã được cải tạo nâng cấp; Trong nhà bà Lương Thanh Thị Trảng do tổ chức JICA xây dựng (sử dụng năm 2015 [3]), tuy nhiên do trong nhà dân nên du khách khó tiếp cận; Ven sông Ô Lâu chỉ mở cửa vào dịp lễ hội, nên hiệu quả hoạt động thấp.

e. Ngoài các không gian trên, làng cổ Phước Tích còn có các không gian mở tham gia vào các hoạt động dịch vụ du lịch như sông Ô Lâu, hồ Sen (rộng hơn 2 ha). Đây là những không gian mở có vai

trò kết nối toàn bộ cấu trúc không gian làng cổ Phước Tích. Đặc biệt là hồ Sen nằm trung tâm các xóm, còn được gọi là Tam bảo hà điền (ruộng hồ của chùa) [3]. Các không gian này vẫn còn hoang sơ, nhiều khu vực ven sông hồ còn bỏ hoang, chưa được khai thác để phát triển du lịch.

Phân bố hiện trạng các không gian phát triển du lịch trên được thể hiện cụ thể tại Hình 2.

Hình 2. Sơ đồ hiện trạng phân bố không gian phát triển du lịch làng cổ Phước Tích

3.2. Hiện trạng kết nối không gian du lịch trong khu vực

Mối quan hệ làng cổ Phước Tích với các di sản trong vùng Bắc Trung Bộ: Làng cổ Phước Tích nằm dọc tuyến đường QL1A, nằm giữa 02 di sản thiên nhiên và văn hóa thế giới: Di sản thiên nhiên thế giới vườn Quốc gia Phong Nha Kẻ Bàng và Di sản văn hóa thế giới Cố đô Huế. Đây là tiềm năng lớn để kết nối và phát huy giá trị di tích làng cổ Phước Tích.

Mối quan hệ làng cổ Phước Tích với các di sản trong tỉnh Thừa Thiên Huế: Làng cổ Phước Tích nằm cách trung tâm thành phố Huế khoảng 40 km, cách vườn quốc gia Bạch Mã khoảng 80 km, bãi biển Lăng Cô khoảng 100 km theo hướng tuyến đường quốc lộ 1A. Vị trí làng cổ Phước Tích không thuận lợi cho liên kết du lịch trong Tỉnh.

Mối quan hệ làng cổ Phước Tích với các di sản trong huyện Phong Điền: Làng cổ Phước Tích gắn kết với các di tích lịch sử của huyện như làng nghề Mỹ Xuyên, nhà thờ Nguyễn Tri Phương, Hồ Tam Giang, chùa Phước Nguyễn theo đường quốc lộ 1A, TL6B. Khu vực dự án điểm làng nghề mộc Mỹ Xuyên nằm phía Bắc của làng cổ Phước Tích. Dự án bao gồm các chức năng nhà dịch vụ, nhà xưởng sản xuất, bãi tập kết vật liệu, nhà ở kết hợp làng nghề và công trình hạ tầng kỹ thuật. Khu vực dự án này sau khi hoàn thành sẽ gắn với làng cổ Phước Tích thành một cụm dịch vụ du lịch hấp dẫn của huyện Phong Điền.

4. Đề xuất giải pháp tổ chức không gian phát triển du lịch tại làng cổ Phước Tích

a. Không gian làng Di sản - Du lịch Phước Tích

Mô hình làng Di sản - Du lịch Phước Tích là một mô hình tích hợp các yếu tố kinh tế, xã hội và không gian trong khu vực làng xóm, có sự chuyển đổi một phần các không gian chức năng. Mô hình được thiết lập dựa trên 3 tính chất là du lịch văn hóa, du lịch cộng đồng và du lịch làng nghề dựa trên tiềm năng di sản. Mô hình được cấu thành từ các thành tố: Hoạt động du lịch gắn với sản phẩm du lịch, sự tham gia của cộng đồng, không gian tổ chức hoạt động du lịch, quản lý và vận hành hoạt động du lịch.

Không gian cho hoạt động du lịch làng cổ Phước Tích bao gồm không gian được lồng ghép trong khu vực các xóm làng (bao gồm làng Phú Xuân) và không gian làng nghề Mỹ Xuyên kề cận đáp ứng yêu cầu của các hoạt động dịch vụ du lịch. Không gian cho hoạt động du lịch làng cổ Phước Tích được phân hai nhóm chính:

- Không gian du lịch gắn với các di tích thuộc khu vực bảo vệ 1: Không gian di tích, địa điểm và các nhà rường cổ. Không gian này thuộc đối tượng bảo vệ giá trị theo quy định Luật di sản văn hóa và các văn bản có liên quan. Việc tổ chức hoạt động du lịch phải hạn chế tối đa can thiệp vào di tích gốc.
- Không gian du lịch gắn với cải tạo chỉnh trang và bổ sung chức năng dịch vụ du lịch mới: Hồ Sen, đường làng, trung tâm dịch vụ, không gian lưu trú và cảnh quan ngoài làng.

b. Quan điểm và nguyên tắc tổ chức không gian làng Di sản – Du lịch Phước Tích

Quan điểm tổ chức không gian du lịch:

- Tổ chức không gian du lịch phải phát huy các tiềm năng làng cổ song song với việc bảo vệ nghiêm ngặt giá trị của làng cổ;
- Tổ chức không gian du lịch phải có tính tích hợp, đáp ứng đa dạng các tính chất và loại hình du lịch;
- Tổ chức không gian du lịch phải có tính kết nối liên hoàn với các tuyến du lịch của vùng, tỉnh.

Nguyên tắc tổ chức không gian du lịch:

- Phân vùng không gian phát triển du lịch trên cơ sở lấy khu vực bảo vệ 1 làm trọng tâm;
- Bổ sung không gian chức năng dịch vụ mới thúc đẩy phát triển du lịch;
- Kết hợp cân bằng giữa xây bổ sung không gian mới và cải tạo chỉnh trang không gian cảnh quan làng hiện tại trong sự tiếp nối cảnh quan đặc trưng làng cổ;
- Khai thác hiệu quả các không gian trống, bỏ hoang;
- Kết nối không gian du lịch của làng cổ Phước Tích với hệ thống du lịch khu vực.

c. Loại hình dịch vụ du lịch

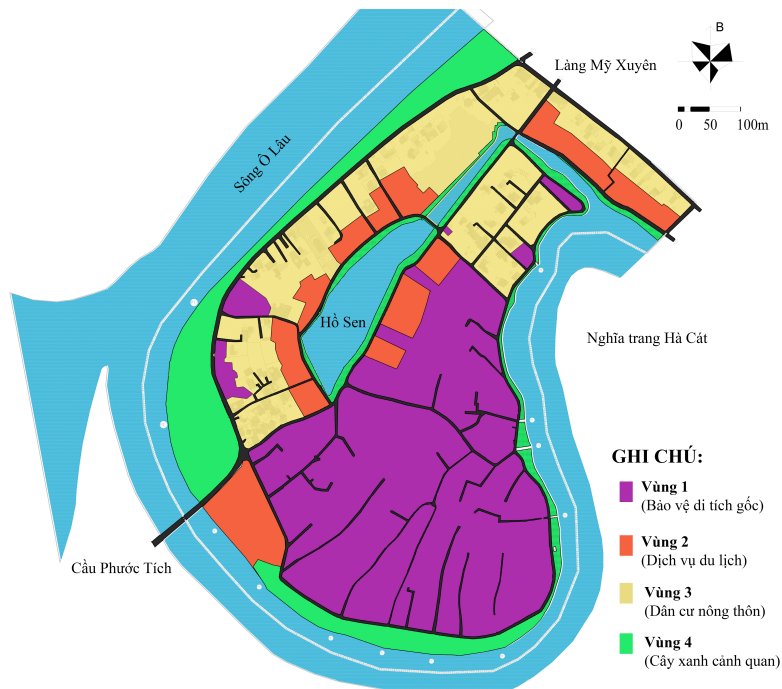
Duy trì, làm độc đáo và hấp dẫn các loại hình dịch vụ hiện có của làng cổ Phước Tích như: Dịch vụ tham quan, lưu trú, ẩm thực, quảng diễn nghề gốm – làm bánh, thả đèn hoa đăng và chèo tham quan bằng thuyền. Việc phát huy các loại hình dịch vụ đã có nhằm khai thác và tiếp nối hiệu quả các hoạt động du lịch của làng cổ Phước Tích hiện có, góp phần nâng cao nhanh giá trị kinh tế du lịch tại địa phương [15]. Bổ sung các loại hình dịch vụ mới như: Vui chơi giải trí gắn với các công viên ven sông, trải nghiệm hoạt động sản xuất nghề gốm, dịch vụ lưu trú, ăn uống giải khát và mua sắm. Các loại hình dịch vụ và yêu cầu không gian tổ chức dịch vụ như Bảng 4.

Bảng 4. Các loại hình dịch vụ du lịch bổ sung [16, 17]

TT	Các loại hình dịch vụ	Yêu cầu không gian
1	Dịch vụ vui chơi giải trí (kết hợp tổ chức các lễ hội truyền thống).	Khu vực trống quy mô diện tích rộng, cảnh quan hấp dẫn.
2	Dịch vụ trải nghiệm sản xuất nghề: Hình thành mô hình “nghề trong làng” bao gồm các nghề: gốm, làm bánh và các nghề truyền thống khác để kết hợp khai thác dịch vụ.	Khu vực gần với lò gốm, xưởng sản xuất gốm hiện có. Đối với các nghề truyền thống khác có thể kết hợp vào không gian dịch vụ du lịch khác.
3	Dịch vụ lưu trú với tiêu chí sang trọng, phục vụ chủ yếu khách quốc tế.	Khai thác không gian trống và bờ hoang ven sông hồ.
4	Dịch vụ ăn uống giải khát	Gần với trung tâm điều hành, không gian dịch vụ mới.
5	Dịch vụ mua sắm.	Gần với không gian trung tâm của làng cổ.

d. Định hướng phân vùng không gian tổng thể phát triển hoạt động du lịch

Không gian tổng thể phát triển du lịch làng cổ Phước Tích được định hướng theo cấu trúc không gian cư trú truyền thống vùng Bắc Trung Bộ. Bằng phương pháp chồng lớp sơ đồ hiện trạng, gần với các loại hình du lịch bổ sung, nhóm tác giả đề xuất bốn phân vùng sử dụng đất và hai không gian mở trọng tâm của làng cổ Phước Tích như sau: Vùng 1 (Không gian khu vực bảo vệ 1), vùng 2 (Không gian dịch vụ du lịch bổ sung mới), vùng 3 (Không gian dân cư nông thôn), vùng 4 (Không gian cây xanh cảnh quan). Phân vùng được thể hiện như Hình 3.

Hình 3. Sơ đồ phân vùng không gian cảnh quan phát triển du lịch làng cổ Phước Tích

Hai không gian mở trọng tâm của làng cổ Phước Tích như sau:

Không gian bám theo hành lang sông Ô Lâu: Đây là tuyến không gian mở quan trọng nhất của không gian tổng thể làng cổ Phước Tích. Đối với không gian này cần bảo vệ hệ thống bến nước, cây xanh và công trình di tích bám theo trục đường bao làng. Phục hồi hai bến nước đã mất. Cải tạo dải đất ven sông thành công viên ven sông, nơi tổ chức các hoạt động du lịch cộng đồng.

Không gian hồ Sen: Đây là không gian mở được thiết lập dựa trên việc cải tạo không gian hồ Sen hiện có. Nhóm tác giả đề xuất nạo vét lòng hồ, khai thông mặt nước hồ và kết nối trực tiếp dòng sông Ô Lâu. Xen cài bổ sung các công trình dịch vụ du lịch như nhà hàng, chợ dịch vụ du lịch và lưu trú tại khu vực đất trống và bỏ hoang ven hồ Sen.

e. Giải pháp tổ chức không gian du lịch bổ sung mới

Các giải pháp tổ chức không gian mới được đề xuất tại khu vực ven sông Ô Lâu, hồ Sen và các bãi đỗ xe, được nhóm tác giả đề xuất cụ thể tại Bảng 5, Bảng 6, Bảng 7.

Bảng 5. Các giải pháp tổ chức không gian khu vực ven sông Ô Lâu

TT	Chức năng	Giải pháp tổ chức không gian	Loại hình dịch vụ
1.1	Trung tâm điều hành	Cải tạo từ công trình hiện có. Chức năng công trình được chuyển đổi sang hoạt động dịch vụ du lịch.	Dịch vụ bán hàng lưu niệm, trưng bày các sản phẩm nghề và ẩm thực, giải khát.
1.2	Nhà trưng bày bổ sung	Xây mới tại khu vực đất giáp cầu Phước Tích. Công trình 2 tầng gắn với hình ảnh con thuyền và sản phẩm gốm truyền thống. Công trình định hướng trở thành điểm nhấn lối vào của toàn bộ làng cổ.	Dịch vụ tham quan xa bàn tổng thể làng cổ, kết hợp dịch vụ hội thảo hội nghị, ẩm thực và giải khát.
1.3	Công viên ven sông	Dỡ bỏ phần kè cứng và cải tạo không gian ven sông Ô Lâu thành không gian cây xanh tự nhiên. Phục hồi 03 bến thuyền đã mất. Không gian này tổ chức lễ hội Hương xưa làng cổ hàng năm.	Dịch vụ vui chơi giải trí ngoài trời, có thể kết hợp trưng bày sản phẩm gốm.
1.4	Nhà dịch vụ làng nghề	Cải tạo, chỉnh trang khu vực lò gốm và xưởng sản xuất gốm hiện có.	Dịch vụ giới thiệu, quảng bá, kết hợp quảng diễn nghề gốm.

Bảng 6. Các giải pháp tổ chức không gian khu vực hồ Sen

TT	Chức năng	Giải pháp tổ chức không gian	Loại hình dịch vụ
2.1	Nhà hàng ẩm thực	Xây dựng 1 tầng theo kiến trúc nhà rường truyền thống. Không gian phục vụ các hoạt động du lịch ẩm thực, giải khát truyền thống. Công trình được xây mới 1,5 tầng theo hình thức nhà rường truyền thống.	Dịch vụ ẩm thực cung đình Huế, ẩm thực giao thoa của hai nền văn hóa Việt - Chăm và truyền thống.

TT	Chức năng	Giải pháp tổ chức không gian	Loại hình dịch vụ
2.3	Nhà sinh hoạt cộng đồng	Xây dựng 1 tầng theo kiến trúc nhà rường truyền thống. Công trình là không gian tổ chức các hoạt động văn hóa truyền thống của làng cổ phục vụ khách du lịch.	Dịch vụ trải nghiệm lễ Kỳ Yên, lễ hội hương xưa làng cổ, lễ hội tảo mộ âm hồn, ...
2.4	Nhà dịch vụ homestay	Xây dựng từ 1 đến 1,5 tầng theo kiến trúc nhà rường truyền thống. Các công trình có khuôn viên rộng từ 800 ÷ 1000 m ² . Bố trí nhà chính, nhà phụ, sân, bình phong, ngõ, rặng chè tàu, cổng và cây trái đặc sản địa phương.	Dịch vụ lưu trú, có thể kết hợp với dịch vụ quảng diễn nghề bánh truyền thống.

Bảng 7. Các giải pháp tổ chức không gian bãi đỗ xe

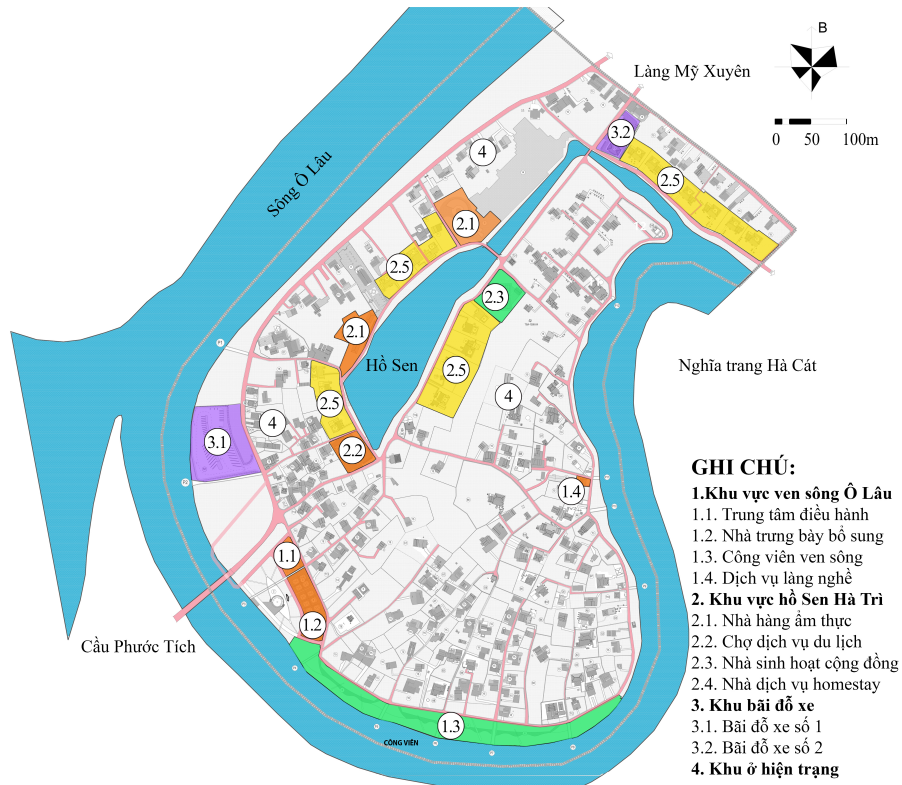
TT	Chức năng	Giải pháp tổ chức không gian	Sức chứa
3.1	Bãi đỗ xe số 1	Là bãi đỗ xe chính, gần cầu Phước Tích. Bố trí bãi đỗ xe ở lối tiếp cận chính vào điểm du lịch. Trồng cây bóng mát xung quanh để hạn chế tác động đến cảnh quan làng cổ.	Khoảng 50 xe ô tô và 10 xe ô tô điện.
3.2	Bãi đỗ xe số 2	Là bãi đỗ xe phụ, gần làng Mỹ Xuyên.	Khoảng 10 xe ô tô và 10 xe ô tô điện.

Các chức năng mới tại khu vực hồ Sen tạo nên khu vực trung tâm du lịch mới của làng cổ Phước Tích. Minh hoạt tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan các chức năng tại khu vực hồ Sen như Hình 4.

Hình 4. Minh họa tổ chức không gian khu vực hồ Sen

Vị trí phân bố các khu vực chức năng dịch vụ du lịch mới được đề xuất cụ thể tại Hình 5.

Hình 5. Sơ đồ tổ chức không gian phát triển du lịch mới tại làng cổ Phước Tích

Giải pháp tổ chức không gian khu ở hiện trạng kết hợp dịch vụ (4): Là khu vực tái hiện nét không gian đặc trưng của các khu vườn, nhà ở nông thôn, giúp du khách khám phá không gian cư trú truyền thống vùng Bắc Trung Bộ. Không gian phục vụ các hoạt động dịch vụ homestay của các hộ dân sống trong khu vực quy hoạch. Công trình từ 1 đến 1,5 tầng, cải tạo phần mái và các chi tiết kiến trúc phù hợp cảnh quan chung của điểm du lịch. Không chia tách đối với ô đất ở hiện trạng có diện tích nhỏ hơn 1000 m^2 . Đối với lô đất ở hiện trạng lớn hơn 1000 m^2 , cho phép chia tách, nhưng lô đất ở sau khi chia tách tối thiểu 600 m^2 .

Giải pháp tổ chức không gian hệ thống nhà vệ sinh công cộng: Duy trì các nhà vệ sinh khu đón tiếp, trong nhà bà Lương Thanh Thị Trảng. Tháo dỡ nhà vệ sinh trên bãi đất ven sông Ô Lâu. Công trình này sử dụng không hiệu quả, nằm trong khu vực cảnh quan chủ đạo của làng cổ gần với dòng sông Ô Lâu. Cải tạo nhà vệ sinh độc lập trong làng cổ (ba công trình) thành nhà vệ sinh thông minh, có hệ thống quản lý vận hành tự động hóa. Trồng cây xanh che chắn công trình tạo sự kín đáo, an toàn cho người sử dụng. Bổ sung ba điểm nhà vệ sinh công cộng tại các công trình dịch vụ du lịch: Tại bãi đỗ xe số 1, bãi đỗ xe số 2 và chợ dịch vụ du lịch. Bên cạnh đó phát huy nhà vệ sinh gắn với các công trình xây mới như Nhà trưng bày bổ sung, nhà hàng, nhà dịch vụ làng nghề truyền thống cho việc phục vụ khách du lịch.

Cảnh quan tổng thể khu vực dịch vụ du lịch mới đặt trong không gian tổng thể làng cổ Phước Tích được minh họa cụ thể tại Hình 6.

Hình 6. Minh họa tổ chức không gian phát triển du lịch mới tại làng cổ Phước Tích

f. Giải pháp bổ sung, kết nối du lịch ngoài làng cổ Phước Tích

Ngoài những điểm dịch vụ trong làng cổ Phước Tích, nhất thiết phải tổ chức điểm dịch vụ du lịch tập trung có quy mô lớn tại các khu vực lân cận phục vụ nhu cầu lưu trú, dịch vụ tập trung với đối tượng khách nghỉ nhiều ngày. Nguyên tắc bố trí điểm dịch vụ tập trung là không bố trí trong khu vực bảo vệ và cảnh quan làng cổ, khoảng cách tới làng cổ Phước Tích tối thiểu 500m. Có thể đi bộ hoặc sử dụng xe đạp tiếp cận làng cổ Phước Tích. Với nguyên tắc trên, nhóm tác giả kiến nghị bổ sung điểm dịch vụ du lịch tập trung với diện tích khoảng 5ha ngoài khu vực bảo vệ 2, tại làng nghề Mỹ Xuyên.

5. Kết luận

Việc nghiên cứu tổ chức không gian phát triển du lịch làng cổ Phước Tích, xã Phong Hòa, huyện Phong Điền, tỉnh Thừa Thiên Huế có vai trò quan trọng trong việc đóng góp phát huy giá trị làng cổ, thúc đẩy phát triển du lịch của huyện Phong Điền, tỉnh Thừa Thiên Huế giai đoạn từ nay đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2050. Hiện nay, không gian tổ chức du lịch tại làng cổ Phước Tích chưa đáp ứng hoạt động và phát huy hết tiềm năng di tích. Giải pháp tổ chức không gian làng cổ Phước Tích tạo ra vùng phát triển du lịch có tầng bậc lấy khu vực bảo vệ 1 làm gốc, đã thúc đẩy khai thác được quỹ đất trống và bỏ hoang. Các không gian phát triển du lịch bổ sung mới xen cài vào không gian làng cổ nhưng vẫn tiếp nối được giá trị cảnh quan làng. Không gian du lịch quanh hồ Sen tạo ra một trung tâm phát triển du lịch mới, động lực mới làm sống lại làng cổ Phước Tích.

Lời cảm ơn

Nhóm tác giả chân thành cảm ơn sự hỗ trợ tài chính của Viện Bảo tồn di tích và sự chia sẻ thông tin hiện trạng của Ban quản lý làng cổ Phước Tích để thực hiện nghiên cứu này. Một số nội dung

nghiên cứu được trích dẫn từ đồ án “Quy hoạch bảo quản, tu bổ, phục hồi và phát huy giá trị di tích kiến trúc nghệ thuật làng cổ Phước Tích, xã Phong Hòa, huyện Phong Điền, tỉnh Thừa Thiên Huế, tỷ lệ 1/500” được UBND tỉnh Thừa Thiên Huế phê duyệt tại quyết định số 3334/QĐ-UBND ngày 29/12/2020. Đồ án đã đạt giải Bạc, giải thưởng Quy hoạch Đô thị Quốc gia lần 2.

Tài liệu tham khảo

- [1] Hội Kiến trúc sư Việt Nam (2004). *Kỷ yếu: Làng di sản Phước Tích*. Sở Văn hóa và Thể Thao tỉnh Thừa Thiên Huế cấp phép xuất bản.
- [2] Quyen, L. T. T., Khanjanusthiti, P. (2015). [The Cultural Impact of Tourism Development in a Dong Hoa Hiep Local Community, Cai Be District, Vietnam](#). *Asian Social Science*, 11(18).
- [3] Cường, H. Đ. (2020). *Kiến trúc Làng cổ Việt Nam qua tư liệu Viện bảo tồn di tích - Tập 1*. Nhà xuất bản Văn hóa dân tộc, Hà Nội.
- [4] Kính, H. Đ. (2012). *Văn hóa Kiến trúc*. Nhà xuất bản Tri thức, Hà Nội.
- [5] Kính, H. Đ. (2013). Bảo tồn làng cổ Đường Lâm trong sự phát triển tiếp nối. *Tạp chí Kiến trúc Việt Nam*, 7.
- [6] Quế, N. S. (2015). Một số yếu tố cơ bản quyết định đến hình thái quy hoạch và kiến trúc truyền thống bền vững của Việt Nam. *Tạp chí khoa học công nghệ Xây dựng*, 4.
- [7] Sở Văn hóa và Thể Thao tỉnh Thừa Thiên Huế (2008). *Lý lịch di tích Làng cổ Phước Tích, xã Phong Hòa, huyện Phong Điền, tỉnh Thừa Thiên Huế*. Bảo tàng Lịch sử - Cách mạng.
- [8] Cơ quan Hợp tác Quốc tế Nhật Bản (2009). *Ancient village Phuoc Tich*. Báo cáo tóm tắt về làng cổ Phước Tích.
- [9] Cường, P. H. (2018). *Quy hoạch và giữ gìn bản sắc văn hóa trong quy hoạch nông thôn mới vùng Đồng bằng sông Hồng*. Nhà xuất bản Xây dựng, Hà Nội.
- [10] Hương, N. T. (2021). *Mô hình quy hoạch Làng nghề truyền thống - Du lịch vùng Đồng bằng sông Hồng*. Luận án Tiến sĩ, Đại học Xây dựng Hà Nội.
- [11] Phòng Kinh tế - Hạ tầng huyện Phong Điền (2019). *Tạo lập, quản lý và phát triển nhãn hiệu chứng nhận "Hương xưa làng cổ Phước Tích" cho làng cổ Phước Tích, xã Phong Hòa, huyện Phong Điền, tỉnh Thừa Thiên Huế*. Đề tài cấp Tỉnh Thừa Thiên Huế, mã số: 2019-005.
- [12] UBND huyện Phong Điền (2009). *Quy chế quản lý, bảo tồn, tôn tạo và sử dụng di tích làng cổ Phước Tích xã Phong Hòa*.
- [13] Hoa, S. T. O., Duong, N. G. (2021). Tourists demand on phuoc tich heritage village: a mini-review. *Journal of Tourism & Sports Management (JTSM), SciTech Central Inc., USA*, 4(2):511–514.
- [14] Tường, N. T., Lũy, T. T. (2015). Phát triển du lịch theo hướng bền vững ở làng cổ Phước Tích. *Tạp chí Khoa học và công nghệ Đại học Đà Nẵng*, 8(93).
- [15] Đán, N. H. (2022). Nâng cao hiệu quả công tác quản lý bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa làng cổ gắn với phát triển du lịch bền vững. *Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật*, 500.
- [16] Chi, L. Q. (2020). *Nghiên cứu xây dựng mô hình Làng nghề - Du lịch và Làng di sản - Du lịch khu vực Đồng bằng sông Hồng nhằm góp phần phát triển kinh tế xã hội và xây dựng Nông thôn mới*. Đề tài cấp Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn, chương trình khoa học và công nghệ phục vụ xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2016-2020.
- [17] Hạnh, N. T. (2014). *Nghiên cứu phát triển sản phẩm du lịch tại di tích làng cổ Đường Lâm*. Đề tài khoa học cấp thành phố Hà Nội, Liên hiệp Khoa học Phát triển Du lịch Bền vững (Stde).